Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/21 Fall 2016, p. 709-718
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10051
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi
Received/Geliş: 25.10.2016 **Accepted/Kabul:** 25.12.2016
Referees/Hakemler: Prof. Dr. Tahir BALCI – Yrd. Doç. Dr. Mesut GÜN

This article was checked by iThenticate.

FATİH ERDOĞAN'IN KİTAPLARINDA MİZAH ÖĞESİNİN BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL İŞLEV AÇISINDAN İNCELENMESİ

Fatma KARAMAN[*]

ÖZET

Mizah yaşamın birçok alanında duygu, düşünce ve davranışlarımızın bir ifade ediş biçimidir. Mizah bir tepki ve eleştiri biçimidir. Mizahi söylemlerde bir amaç ve niyet vardır ve bu durum karşı tarafa ustalıkla yansıtılmaya çalışılır. Güldürme işlevinin yanında eleştirme, düşündürme, tepki gösterme gibi işlevleri de vardır. Mizah dendiğinde genel olarak yetişkinlerdeki mizah anlayışı akıllara gelmesine rağmen yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar da bir mizah anlayışına sahiptir. Dolayısıyla çocuklar için kaleme alınan kitaplar incelendiğinde bu durum net bir şekilde görülmektedir. Bu kitaplardaki mizahi unsurlar çocuk okurların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlamakta, onların günlük hayatta kendilerini mizahi söylemlerle ifade etmelerine imkân sağlamaktadır.

Bu araştırmada Fatih Erdoğan'ın kitaplarında yer alan mizah öğesinin nasıl ele alındığı ve bunun, çocukların duyuşsal, zihinsel gelişimlerine katkısı okur odaklı bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda söz konusu yapıtlar incelenmiş ve mizah unsuru içeren anlatımlardan örnekler sunulmuştur.

Yapılan çözümlemeler sonucunda Erdoğan'ın mizahi uyaranlara sıklıkla başvurduğu görülmüştür. Eserlerinde mizahı, çocuklara onların evrenine ve gelişim evrelerine uyarlayarak aktarmıştır. Erdoğan mizahı sadece güldürme amacıyla kullanmamış, çocuğun eleştirmesine, düşünmesine ve sosyalleşmesine katkı sağlayacak bir unsur olarak ele almıştır. Dolayısıyla araştırma sonucunda Erdoğan'ın kitaplarındaki mizahi anlatımların çocuk okurların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlayabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mizah, çocuk edebiyatı, zihinsel gelişim, duyuşsal gelişim, Fatih Erdoğan

[*] Arş. Gör. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Alman Dili Eğitimi ABD, El-mek: fatmakaraman33@gmail.com

INVESTIGATION OF HUMOR ITEMS IN THE FATİH ERDOGAN'S BOOKS FROM THE VIEWPOINT OF COGNITIVE AND EMOTIONAL FUNCTION

ABSTRACT

Humor is a form of expression our thoughts and behaviors in many areas of life. Humor is a form of response and criticism. There is a purpose and intention in the humorous speech and this is tried to be reflected expertly to the opposite side. Besides laughing function has it also function such as criticizing, reacting und thinking. General when the humor called, come to the mind the humor in adults, but the children haben a sense of humor as in adults. Thus, it is clearly seen when the books that are written for children examining. The humorous elements in this books contribute to the cognitive and emotional development of children and provide opportunities to express themselves in their daily life with humorous discourse.

In this study was examined with an approach oriented readers, how the humor element in the Fatih Erdoğans books located and that their contribution to the entellectual, emotional development of children. In this study was used a qualitative research method “document examination”. In this context were examined in that kind of books and presented examples of narrative that humor include.

The results of the analyses showed that Erdoğan has often resorted to humorous stimuli. He transferred in his books to children their stages of development und their cosmos. Erdoğan didn’t just used to humor in order to laughing but also considered humor as a factor that contribute to the thinking and socializing of children. Therefore have been found that the humorous narration in Erdoğan’s books contribute to cognitive and emotional development of readers.

STRUCTURED ABSTRACT

Generally, the sense of humor in adults is understood when the sense of humor is considered. When compared to adults, it seems that children have a sense of humor as close communication is established with children. This situation also manifests itself in children's books. It is very important to compare children with those works, that can contribute to the cognitive, emotional and social development of the child.

In the study, first of all, what is the humor, the development of humor in children, the reflection of humor in children's literature is explained and in Erdogan's books give examples about the use of humor items.

The Türkish Language Institution uses the word laugh as a counterweight to humor. Humor is amusement, and the willingness to stick to someone's behavior without hurting and the kind of literature that reveals the fondness of the truth, irony (TDK, 2005: 806). Humor is an effective way to say, to criticize implicitly in order not to react directly what is desired.

In this study was examined with an approach oriented readers, how the humor element in the Fatih Erdoğans books located and that their contribution to the entellectual, emotional development of children. In this study was used a qualitative research method "document examination". In this context were examined in that kind of books and presented examples of narrative that humor include.

In this research document review is used, which is one of the qualitative research methods.

Examples of use of humor Items in Fatih Erdoğan's books:

Erdogan's books where humor frequently takes place are as follows: "Böyle de ödev mi olur?, Böyle de kitap mı olur?, Gözü çok ama çok ağrıyan adam., Hamburgere dönüşen anne., Annem bıyık bıraktı, Kanepeye dönüşen Baba".

Much effort is being made to understand the reader in books where humorous items dominate. Because in such books, the message is not transmitted directly but indirectly to the reader. In this context, examples from humorous discourses in Erdoğan's books are given below.

Example 1:

"Homework? I mean, from that business, kid. I don't understand from those Works. What's the assignment? Mathematics?

No, we will investigate, whether there is love, or not.

What?

Is there love?

He threw a laugh. Then he put his hand on his shoulder and said: And are you not a little small for these things, son?

Well... Homework...(Erdoğan, 2013: 145).

As you can see in Sample 1 above, while Arif was expecting that there might be a serious issue related to school especially when he was doing homework, he expressed his astonishment in a humorous way in the face of an unexpected question. It is actually desired to say that it is not right to be dealing with love at this age instead of doing their lessons. This situation has not been spoken directly, it has been expressed in a humorous discourse for the sustainability of communication. We can explain this situation with the theory of nonconformity. The predecessors of the theory of incompatibility are philosophers like Kant and Bergson. According to this scheme, people have thoughts about events, concepts and situations in their minds. On the contrary, when it comes to a situation, the person is surprised and this astonishment leads to laughter. In other words, if the notion that the person's mind confronts is different from each other, laughing takes place (Özünlü, 1999). In this case, the figure resorted to a humorous discourse in a situation that should be surprised.

The results of the analyses showed that Erdoğan has often resorted to humorous stimuli. He transferred in his books to children their stages of development und their cosmos. Erdoğan didn't just used to humor in order to laughing but also considered humor as a factor that contribute

to the thinking and socializing of children. Therefore have been found that the humorous narration in Erdoğan's books contribute to cognitive and emotional development of readers.

It has been found that in addition to the humorous function of laughter, the child also contributes to the development of mental processes such as critical thinking. In addition, the reader has provided numerous examples of how humor is being done, thereby contributing to the child's socialization, self-expression, self-confidence, and self-existence. In addition to softening the humorous expression and the environment in his works, he has directed the reader to feel and analyze the events from different angles and deduce them from the events. It also contributes to the affective development by giving the ability to communicate by giving thought skills. Erdoğan will develop the ability to produce humor in children through fictional works he has created with a humorous discourse and thus children will understand values.

Keywords: humor, children's literature, mental development, emotional development, Fatih Erdoğan.

Giriş

Genel olarak mizah anlayışı dendiğinde ilk etapta yetişkinlerdeki mizah anlayışı anlaşılmasına karşın çocuklarda mizah anlayışının erken yaşlarda gelişmeye başladığı ve çocukların da bir mizah anlayışına sahip olduğu, çocuklarla yakın bir iletişim kurulduğunda açıkça görülmektedir. Bu durum çocuk kitaplarında da kendini göstermektedir. Bu bağlamda çocuğun kendi dünyasını yansıtabilen, karşılaştığı sorunlara çözüm sunabilen, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimine katkı sağlayabilen yapıtlarla karşılaştırılması büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü mizahın bilindiği gibi stresle başa çıkma, problem çözme, söylenileni çözümleme, yaratıcık gibi bilişsel etkilerinin yanında güldürme, eğlendirme, özgüven gibi duyuşsal işlevleri de vardır.

Bu araştırmada Fatih Erdoğan'ın kitaplarında yer alan mizah öğesinin nasıl ele alındığı ve bunun çocukların duyuşsal, zihinsel gelişimlerine katkısı okur odaklı bir yaklaşımla incelenmiştir. "Metin odaklı yapıt çözümlemelerinde bir üslup özelliği olarak görülen mizah unsuru, okur odaklı bir yaklaşımla okurun üzerinde bıraktığı etkiler açısından da değerlendirilebilir. Dolayısıyla mizah; güldürme, eğlendirme ve eleştirme işlevlerini taşıyan yazınsal bir biçem olmanın yanı sıra çocukların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimleri açısından da önemli bir işleve sahiptir" (Hamzadayı/Çetinkaya: 2013: 491). Çalışmada öncelikle mizahın ne olduğu, çocuklarda mizah gelişimi, çocuk edebiyatında mizahın yansıması açıklanarak Erdoğan'ın kitaplarında mizah öğelerinin kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir.

Mizah (Gülmece)

Mizah "yaşamın tüm alanlarını kapsayan; duygu, düşünce ve davranışlarımızla sonunda iç gülmeden kahkaha derecesine varabilecek oranda çeşitlilik gösteren bir ifade biçimi" (Aydın, 2006: 203) dir. TDK mizahın karşılığı olarak gülmece sözcüğünü kullanarak "eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, ironi" (TDK, 2005: 806) biçiminde tanımlamıştır. Mizahın ortaya çıkardığı bir etki olarak gülmeyi ise Nesin (2002: 48), insanın kendi toplumsal ortamındaki bir nedenin etkisiyle, herhangi bir haz duyumu alması sonucu, bunun dışa vurumu şeklinde tanımlamaktadır.

Bütün mizah (gülmece) ürünlerinde ortak olan; içinden çıkılmaz bir duruma, sonunda neşeli ve sevimli bir çözüm getirmektir. Gülmecenin kökeninde eğlence ve hoşgörü yatmasına rağmen eğlence, bütünü ile gülmece olmadığı gibi gülmecenin bütünü de eğlence olmamaktadır (Öngören, 1983: 13). Bilindiği üzere mizah sanatı yapılırken bir amaç güdülür ve burada hitap edilen bir kitle söz konusudur. Bu nedenle mizah her mizahçının dediği gibi, ciddi bir iştir, acı yüklüdür, gülenler olduğu kadar işlevinden dolayı ona kızanlar, öfkelenenler de olur. Çünkü mizah bir tepki ve eleştiri biçimidir (Oral, 2002: 90). Oral'ın da belirttiği gibi mizahın altında eleştiri vardır. Mizah güldürerek söylemek, eleştirmek, söylenmek istenileni direkt söylemek yerine tepki çekmemek amacıyla örtük olarak söylemenin de etkin bir yoludur.

Çocuklarda Mizah Gelişimi

Mizah gelişimiyle bilişsel gelişim arasında doğrusal bir ilişki vardır. Mcghee mizah gelişim kuramını Piaget'in bilişsel gelişim kuramına dayandırarak açıklamaktadır. Mcghee'ye göre mizahi tepkinin oluşabilmesi için çocuğun Piaget'nin bilişsel gelişim kuramındaki işlem öncesi evreye girmesi gerekmektedir (Mcghee, 1971 içinde Koçer ve diğerleri 2012). İşlem öncesi dönemde çocuklardaki mizah gelişim süreci başlamaktadır. Mcghee, mizah gelişimini beş evreye ayırmıştır.

1.Evre: Bağlanılan figüre gülme (6 ay-12/15 ay). Mcghee, çocukların 1. evrede bağlandıkları figüre güldüklerini ifade etmektedir. Bebeğin anne ve babası onun hayatının en önemli parçasıdır. Anne babalar da bebek için duygusal açıdan önemli ve temel ihtiyaçlarını karşılayan kişilerdir. Bu nedenle bebeklerin ilk mizah tepkileri, ebeveynleriyle olan deneyimleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 6-7 ay bir bebek, annesinin süt gelmeyen biberonu ağzına alarak onu kontrol etmesine ya da penguen gibi yürüyen babasına gülebilmektedir (McGhee, 2011 içinde Koçer ve diğerleri 2012).

2. Evre: Nesnelere karşı tutarsız davranışlar (12/15 ay-3, 4, 5 yaş) 2. evre olan nesnelere karşı tutarsız davranışlarda çocuklar, bir nesneyi, başka bir nesnenin yerine kullanmaya başlamaktadırlar. Örneğin, onsekiz aylık Sally'nin bir oyuncak küpü sanki telefonmuş gibi kulağına götürmesi ve daha sonra telefonu kapatarak gülmesi veya ayakkabılarını eline giyerek "bak ayakkabılarımı giydim" demesi bu evrede görülebilmektedir (Gander ve Gardiner, 2007).

3.Evre: Nesnelerin, olayların, insanların tutarsız olarak adlandırılması (2-3-4). 3. evre olan nesnelerin, olayların, insanların tutarsız olarak adlandırılmasında dil gelişiminin hızlanmasının etkisiyle çocuklar nesne, insan ve olaylara farklı isimler vermekten hoşlanmaktadırlar. Çocuklar bu dönemde insanlara, nesnelere ve bedenin çeşitli bölümlerine çeşitli adlar vererek gülerler. Bu evrede çocuklar bilerek yanlış isim takılmasını komik bulmaktadırlar. Örneğin kediye köpek, ayakkabıya çorap diyerek gülebilmektedirler (Bacanlı, 1997).

4. Evre: Kavramsal tutarsızlık (3-5 yaş). Anlamsız ve gerçek kelimelerin birleşimi: Çocuklar bu evrede, yanlış olduğunu bilmelerine rağmen kelimeleri saçma şekillerde bir araya getirmekten keyif almaktadırlar. Örneğin ayakkabı çorbası, kitap suyu demeleri gibi. Bu evrede çocuklar insan, hayvan ya da nesnelere ait olmayan özellikler eklemekten, var olan özelliklerini çıkartmaktan, bilinen şeylerin boyutunu, rengini, şeklini değiştirmekten hoşlanırlar. Abartılı özelliklere sahip durum, nesne ve insanlara, tutarsız ya da imkânsız davranışlara gülerler. Örneğin; köpek başına sahip bir insan, kuyruğu olmayan bir kedi, kare kafalı bir insan, büyük kulaklar, paten kayan bir inek olması (McGhee, 2011 içinde Koçer ve diğerleri 2012).

5. Evre: Çoklu anlamlar ve yetişkin türü mizahın başlaması (espriler ve bilmeceler) (6/7 yaş ve sonrası). Bu evrede çocuklar kelimelerin çift anlamlı olduklarını bilmeleri sayesinde birkaç anlama gelen kavramların bulunduğu esprileri anlayabilirler ve komik bulurlar. Tekerlemeler bu

dönemdeki çocuklar için komik görülmektedir. Bu dönemde çocuklar bilişsel yeteneklerinin artmasıyla beraber daha ince esprilerden hoşlanmaya başlamaktadırlar (Bacanlı, 1997).

Bu evrelerdeki yaş aralıkları dikkate alındığında evrelerin birbirinin içinde yer aldığı görülmüştür. Buna göre bir evredeki mizah bir sonraki aşamalarda kaybolmamakta diğer evrelerdeki durumlarla iç içe ve azalmış şekilde devam etmektedir (Gander ve Gardiner, 2007). Yani evreler birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılamamaktadır.

Çocuk Edebiyatında Mizah

Çocuk yazınındaki ikincil kaynaklarla ilgili yapılan ön araştırmalar neticesinde çocuk – mizah ilişkisine çok yer verilmemesi çalışmamızın yönünü bu noktaya çekmemize neden olmuştur. Rein'a göre mizahla ilgili şaşırtıcı olan, birçok insanın bu becerinin çocuklarda ne kadar değerli ve istenilen bir davranış olduğunu görememesidir (Rein ve Rein, 2005: 129). Çoğu anne baba kontrolü kaybetmemek ve ciddi görünüşün arkasına saklanmak için çocuklardaki bu sevimlilik anlayışını görmek istemezler. Dolayısıyla çocuklarla yaşanan anlarda anne babalar olayların eğlendirici yanlarını görmezden gelmektedirler (Yavuz, 2004: 210). Bilindiği gibi çocuk yazını deyince, çoğu insanın aklına öncelikle nasihat veren, toplum kurallarını, gelenek ve göreneklerini aşılayan bir ifade biçimi gelmektedir. Bu bağlamda çocuk, kitapla tanıştığında onu hayatını devam ettirebileceği, kendisine yol gösteren bir kaynak ve rehber olarak algılamaya başlar. Özellikle geleneksel anlamda çocuk öykü ve romanlarında bir ders verme işlevi aranmaktadır. Bu bağlamda çocuk zevk alarak okuyacağı kitapları bir öğreti olarak algılar. Böyle bir yaklaşım ise çocuğun estetik beğenilerini arka plana iter ve tek tip karakter yetiştiren bir düzen ortaya koyar. Oysaki demokratik bir yapıya sahip toplumun oluşturulabilmesi farklı düşünebilen, olaylara eleştirel bakan bir nesille gerçekleşebilir (Aydın, 2006: 208). Mizahi metinler aracılığıyla çocuklara okuma alışkanlığı daha kolay kazandırılabilir. Bu da çocukların dilsel gelişimini şüphesiz doğrudan etkileyecektir.

Çocuk kitapları yazarları eserlerinde mizahi büyük bir ustalıkla işlemelerine rağmen alanyazında yapılan literatür araştırmasında çocuklarda mizah gelişimini ele alan çalışmaların sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle çocuklarda mizah gelişimiyle ilgili çalışma yapılması gerektiğini düşünmekteyiz. Böylece mizahın çocuk kitaplarında yer alması gerektiğinin önemi ebeveynler ve eğitimciler tarafından daha iyi anlaşılacaktır.

Yöntem

Bu araştırmada çocuk edebiyatında eserleriyle önemli bir yere sahip olan Fatih Erdoğan'ın kitaplarında mizah öğesi incelenmiştir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda söz konusu yapıtlar incelenmiş ve mizah unsuru içeren anlatımlar belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan mizah unsurlarındaki bilişsel ve duyuşsal işlevler örnekler verilerek açıklanmıştır.

Mizah Öğelerinin Kullanımına İlişkin Örnekler

Erdoğan'ın mizahın sıklıkla yer aldığı kitapları şu şekildedir: "Böyle de ödev mi olur?, Böyle de kitap mı olur?, Gözü çok ama çok ağrıyan adam., Hamburgere dönüşen anne., Annem bıyık bıraktı, Kanepeye dönüşen Baba".

Mizah öğelerinin hakim olduğu kitaplarda okuyucu anlamak için daha çok çaba gösterilmektedir. Çünkü bu tarz kitaplarda söylenmek istenilen doğrudan değil dolaylı olarak okuyucuya iletilir. Bu bağlamda Erdoğan'ın kitaplarında yer alan mizahi söylemlerden örnekler verilmiştir.

Örnek 1:

"Ödev mi? Anlamam o işlerden evlat. Ne ödevi bu? Matematik mi?

Hayır. Aşk var mı, araştırıcaz

Ne?

Aşk var mı?

Bir kahkaha attı. Sonra elini omzuma koydu ve bu işler için biraz küçük değil misin evlat! Dedi.

Şey… Ödev işte… (Erdoğan, 2013: 145).

Yukarda yer alan örnek 1' de görüldüğü gibi Arif amca ödev dendiğinde başta okulla alakalı ciddi bir konu olabileceğini beklerken, ummadığı bir soru karşısında şaşkınlığını mizahi tarzda ifade etmiştir. Söylenmek istenilen aslında "derslerini yapmak yerine bu yaşta aşkla uğraşmasının doğru olmadığıdır. Bunu direkt değil de iletişimin sürdürülebilmesi için daha yumuşatarak mizahi bir söylem içerisine yerleştirmiştir. Bu durumu uyumsuzluk kuramıyla açıklayabiliriz. Uyumsuzluk kuramının öncüleri bilindiği gibi Kant ve Bergson gibi filozoflardır. Bu kurama göre kişilerin zihninde olay, kavram ve durumlara ilişkin düşünceler bulunmaktadır. Bunların aksine bir durum söz konusu olduğunda, kişi şaşırır ve bu şaşkınlık gülmeye yol açar. Yani kişinin zihnindeki kavramla karşılaştığı kavram birbirinden farklıysa gülme eylemi gerçekleşir (Özünlü, 1999). Bu örnekte de şaşırılması gereken bir durum karşısında figür mizahi bir söyleme başvurmuştur.

Örnek 2:

"Bu da kardeşim: Çok gıcıktır. Azıcık bile kendini dövdürtmez; hemen bağırır. Aslında beş yaşında ama emziğini hala bırakmadı. İlk geldiğinde anneme "Bu hep bizde mi kalacak? "diye sormuştum. O da "Yoo, bir ara çekip gider herhalde!" demişti. Ama koskoca beş yıl geçti, hala gitmedi. Yine de umudum var (Erdoğan, 2013: 18).

Örnek 2'de anne; oğlu ile kardeşi arasındaki çatışmanın önüne geçmek ve ortamı yumuşatmak için duruma çocuğun yaşına uygun mizahi bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Görüldüğü gibi anne *"Yoo, bir ara çekip gider herhalde!"* söylem biçimiyle var olan sorunun geçici bir durum olduğunu ve bunun büyütülmeyip mizahı bir yolla idare edilebileceğini göstermiştir. Psikanalitik kurama göre her insanda saldırı isteği vardır. Birey açıkça ifade edemeyeceği bu istekleri mizah yoluyla ifade edebilir. Böylece birey gerginlik yaratan durumdan toplumca kabul edilebilir bir yolla kurtulmuş olur (Oruç, 2006).

Örnek 3:

"Yani niye var ki Okan diye biri, niye? Okan'mış! Ne biçim isim? Gereksiz yere doğduğu yetmiyormuş gibi bir de düşünüp düşünüp isim koymuşlar Okan diye. Niye doğmuş ki sahiden? Dünyada yedi milyar insan var ve her gün birileri doğup duruyor zaten. Bir Okan doğmasa olmaz mıydı? Yani kural mı vardı; dünyaya her yıl şu kadar sayıda Okan gelecek diye… Mesela yüz tane yetmez miydi? Yoksa daha fazla mı ister insanlar? "Bize şu kadar Okan gerekli!" diyen mi vardı? Niye gereksin ki Okan diye bir şey insanlara?" (Erdoğan: 2013: 106-7).

Mizah yoluyla bazen de karşı tarafa olan kin, öfke ve nefret dile getirilir. Örnek 3'te görüldüğü gibi ben anlatıcı sevdiği kızın arkadaşı olan Okan'a nefretini güldürücü tarzda sebeplere bağlayarak ifade etmektedir. Buna benzer bir ifade tarzını da Memo'nun babasının kayınvalidesine karşı öfkesini dışa vurmak için kullandığını görmekteyiz.

Örnek 4:

> "Annem köfte yaptı. Yanına da patates. Aslında babamın patateslerini daha çok severim. Çünkü patatese şekiller vererek keser. Bir keresinde "Bak bu, anneannen!" demişti kocaman ve şişman bir patatese. Çok gülmüştük…" (Erdoğan, 2013: 111-2).

Baba, kayınvalidesine olan nefretini açık açık dile getirememekte şekilsiz ve şişman bir patatesi kullanarak gülünç bir söylemle bu nefretini ve kızgınlığını dışa vurmaktadır.

Örnek 5:

> "Bak…" dedi gülerek. "Aşk olmaz mı hiç? Aşk tabi ki var. Sen hangi takımdansın?"
>
> "Fener" dedim.
>
> "Helal!" diye bağırdı. "İşte budur. Beni kessen kanım sarı lacivert akar anam, anladın mı?"
>
> Gözümün önüne getirmeye çalıştım. Dizim yaralandığında kanım kırmızı değil de sarı lacivert aksaydı nasıl olurdu? Aslında sınıfta asılı vücudumuz haritasında atardamarlar kırmızı, toplardamarlar mavi renkle gösterilmiştir. Ama sarı lacivert?.. Gözümün önüne getirmeye çalıştım" (Erdoğan, 2013: 133-34).

Örnek 5'te görüldüğü gibi çocuk söylenilenlere bağlı olarak gerçek durumla hali hazırdaki durum arasında mantıksal bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Kanın lacivert ve sarı akması söylemini anlayabilmek için zihinsel becerilerini harekete geçirmiş ve çocuğun bilişsel bir çaba göstererek bilişsel gelişim sürecine girdiği görülmüştür. Mizaha ilişkin çoğu kuram, bir kimsenin beklediği ve gerçekte karşılaşılan arasındaki bir çelişki olarak tanımlanan uyumsuzluğun her türlü mizah için gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre uyumsuzluk çocukların zihninde bir problem yaratır. Çocuklar bu problemi anladıklarında ve bilişsel süreçleri kullandıklarında yaratılan mizahın keyfine varabilirler (Loizou, 2005 içinde Koçer ve diğerleri 2012).

Örnek 6:

> Benim özene bezene yaptığım yemek dururken tercihiniz hamburger mi yani? " demesine karşılık hepsi Eveeet!" diye bağırmıştır. "Tercihiniz hamburger!"
>
> Güler hanım yattığı yerde ağlamak istedi ama ağlamadı çünkü hamburgerler ağlamazdı. "Demek tercihiniz hamburger!" dedi öfkeyle. "Alın öyleyse size hamburger!"
>
> Özellikle kocasına çok kızmıştı. "Tercihi hamburger olana işte hamburger, hem de yatağımızda! Bir hamburgere sarılıp yatarsın artık!" (Erdoğan, 2015: 18-19).

Yukardaki örnek Fatih Erdoğan'ın "Hamburgere Dönüşen Anne" kitabından alınmıştır. Bu kitapta annenin Kafka'nın dönüşüm kitabında Gregor Samsa'nın bir gün uyandığında böceğe

dönüşmesi gibi hamburgere dönüştüğünü görmekteyiz. Anne; çocukların ve eşinin kendisinin yaptığı yemekleri beğenmeyip hamburger yemeği tercih etmesini kendisini hamburger yerine koyup kırgınlığını, emeğinin hiçe sayılmışlığını, bu şekilde dile getirmiştir. Eşine ve çocuklarına kırgınlığını hamburgere dönüşerek belirtmiştir. Glass'ın belirttiği gibi mizahi tepki için tutarsızlığın ve uyumsuzluğun algılanması bir ön koşuldur (Glass, 2003). Burda da üç dört çeşit ev yemeği dururken çocukların hamburger istemesi yersiz bir davranıştır ve anne hamburgeri kullanarak bu durumu okuyucuya aktarmıştır. Verilmek istenen ileti direkt değil de dolaylı olarak mizahi bir söylem içerisinde verilir. Yaşanan çatışmalar mizahi söylem içerisinde farklı bir açıdan söylenmektedir.

Örneklerde görüldüğü gibi çatışma durumlarının yumuşatılmasında, iletişimin sürdürülebilmesinde, gerginlik yaratan durumlardan kurtulmasında, olumsuz durumların yıkıcı sonuçlarını azaltılmasında mizahi söylem devreye girmiştir. Dolayısıyla mizah tarzı soruna başka bir bakış açısı getirmekte ve olaya mizah tarzı ile başka bir açıdan bakma, olanağı vermektedir. Çünkü "mizah, kişinin problemlerini çözmez; ancak problemlerin dağıtılmasında önemli rol oynar. Kaygı, öfke ve stresin azaltılmasına yardımcı olarak farklı bir bakış açılarının bulunmasını sağlar" (Yardımcı, 2010: 18). Bunun yanında çocukta mizahın gelişmesi sosyal çevresiyle olan iletişimini olumlu yönde etkilemektedir. Çocuğun sosyal bir onay almasına bağlı olarak da özgüveni artmakta ve kendini daha rahat ifade etme imkânı bulmaktadır.

Sonuç

Yapılan metin odaklı çözümlemeler sonucunda Erdoğan'ın kitaplarında yarattığı figürler aracılığıyla mizahi uyaranlara sıklıkla başvurduğu görülmüştür. Kurguladığı figürlerin olay ve durumlara karşı göstermiş olduğu tepkilere bakıldığında Erdoğan'ın eserlerinde mizahı, çocuklara onların evrenine ve gelişim evrelerine uyarlayarak aktardığı düşünülebilmektedir. Dolayısıyla Erdoğan'ın kitaplarındaki mizahi anlatımların çocuk okurların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlayabileceği söylenebilmektedir. Mizahın güldürme işlevinin yanında çocuğun eleştirel düşünme, var olan durumu anlamlandırma ve bunlar arasında sebep sonuç ilişkisi kurabilme gibi zihinsel süreçlerini de geliştirmeye katkı sağlayabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca nasıl mizah yapıldığıyla ilgili olarak okura çok sayıda örnekler sunarak bu eserler aracılığıyla çocuğun sosyalleşmesini, kendini ifade etmesini, özgüven kazanmasını ve kendisinin de bir birey olarak nasıl var olabileceğine dair çocuğa görüş kazandırabileceği görülmüştür. Eserlerinde yer verdiği mizahi anlatım eğlendirmenin ve ortamı yumuşatmanın yanında okuru olayları farklı açılardan duyumsamaya ve analiz etmeye, olaylardan çıkarım yapmaya yönlendirmiştir. Düşünme becerisi kazandırılıp bilişsel gelişime; iletişim kurma becerisi kazandırılarak da duyuşsal gelişime katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Erdoğan mizahi bir söylemle ördüğü kurgusal yapıtları aracılığıyla çocuk okurlara mizah üretme yeteneği gelişebilecek olanaklar sunmakta ve böylece çocuklar da bu değerleri anlayabilecekleri durumlarla karşılaşabilme imkânı elde edebileceklerdir.

KAYNAKÇA

Aydın, Seçkin, (2006). Çocuk Yazınında Mizah Kullanımının Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Yönden Önemi. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Bacanlı, H. (1997). Eğitim Psikolojisi, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Erdoğan, Fatih, (2015). Hamburgere Dönüşen Anne. İstanbul: Mavibulut yayıncılık.

Erdoğan, Fatih (2013). Böyle de Ödev mi Olur!, İstanbul: Mavibulut yayıncılık.

Gander, M. ve Gardıner, H. (2007). Çocuk ve ergen gelişimi 6. Baskı, (çev. Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.

Hamzadayı, Ergün/ Çetinkaya, Ergün, (2013). Çocuk Okurların Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Gelişimlerindeki İşlevleri Açısından Aytül Akal'da Mizah Öğesinin Kullanımı, Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/4 Spring 2013, p. 489-498, Ankara-Turkey.

Koçer Hale, Eskidemir Seda, Özbek Tuğçe, (2012). 6 Yaş Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. Mcghee'nin Mizah Gelişim Evrelerine Göre İncelenmesi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Kasım 2012, Cilt 1, Sayı 4, Makale 10, ISSN: 2146-9199, S. 82-93. Journal of Research in Education and Teaching

Mcghee, P. E. (1971). The role of operational thinking in children's comprehension and appreciation of humor. Child Development, 42, 733-34 (18.04.2016 tarihinde Ebscohost veri tabanından alınmıştır.

Mcghee, P. E. (2011). Head, shoulders, knees and peanut butter : What makes young children laugh? (25.02. 2016 tarihinde www.LaughterRemedy.com adresinden alınmıştır).

Loızou, E. (2005). Humour: A Different Kind of Play. European Early Childhood Education Research Journal, 13(2), 97-109.

Nesin, A. (2002), Mizah = Gülmece, Gülme' nin Kitabı, YGS Yayınları, İstanbul, 2002.

Oruç, Ş. (2006). Sosyal bilgiler öğretiminde mizah. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Öngören F.(1983). Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Özünlü, Ü. (1999). Gülmecenin Dilleri. Ankara: Doruk Yayıncılık.

Reın, R. P.; Reın R. (2005). Çocuğunuzun Beceri ve Yeteneklerini Nasıl Geliştirebilirsiniz? (Çev. Selda Göktan). İstanbul: Özgür Yayınları.

TDK. (2005). Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yardımcı, İsmail (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 3/2, s.1-41.

Yavuz, K. E. (2004). 0-12 Yaş Dönemi Çocuklarda Duygusal Zeka Gelişimi. Ankara: Ceceli Yayınları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Karaman, F. (2016). "Fatih Erdoğan'ın Kitaplarında Mizah Öğesinin Bilişsel ve Duyuşsal İşlev Açısından İncelenmesi / Investigation of Humor Items in the Fatih Erdogan's Books from the Viewpoint of Cognitive and Emotional Function", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140,* Volume 11/21 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10051, p. 709-718.